

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ ЕВОЛЮЦІЇ СВОБОДИ СОВІСТІ

В статті аналізуються історичні етапи виникнення і розвитку уявлень про свободу совісті. Підкреслюється, що елементи свободи совісті зароджувалися в епоху родоплемінних відносин і вже на ранніх стадіях суспільного розвитку формувалися різні підходи до релігії, а з початком демократизації суспільства розпочався процес гармонізації відносин у державі, який характеризується прагненням забезпечити права і свободи людини.

Ключові слова: *свобода совісті, віросповідання, релігійно-міфологічні уявлення, вільнодумство, християнство, релігія, віротерпимість.*

В статье анализируются исторические этапы возникновения и развития представлений о свободе совести. Подчеркивается, что элементы свободы совести зарождались в эпоху родоплеменных отношений и уже на ранних стадиях общественного развития формировались различные подходы к религии, а с началом демократизации общества начался процесс гармонизации отношений в государстве, который характеризуется стремлением обеспечить права и свободы человека.

Ключевые слова: *свобода совести, вероисповедания, религиозно-мифологические представления, свободомыслие, христианство, религия, веротерпимость.*

The article analyzes the historical stages of the emergence and development of ideas about freedom of conscience. It is emphasized that the elements of freedom of conscience were born in the era of tribal relations and in the early stages of social development evolved different approaches to religion, and the beginning of the process of democratization of society harmonize relations in the country, which is characterized by the desire to secure the rights and freedoms.

Keywords: *freedom of conscience, religion, religious and mythological ideas, freedom of thought, Christianity, religion, religious tolerance.*

Постановка проблеми. Поняття свободи совісті виникло за певних соціально-історичних умов і пройшло не легкий шлях свого становлення від віротерпимості до вільного світорозуміння тобто свободи совісті. В Україні за досить короткий час відбувалась переорієнтація свідомості переважної більшості громадян на світоглядні й морально-етичні цінності, які раніше не визнавалися офіційною ідеологією. Держава стала на шлях гармонізації відносин із церквою, співробітництва з нею на благо народу України, на шлях повного забезпечення свободи совісті. Цей курс знайшов своє відображення в Конституції України(ст.35).

В кожен епоху проблема свободи совісті поставала і вирішувалася по-різному залежно від характеру і рівня розвитку суспільних відносин і стану свідомості громадян.

Значимість проблем, пов'язаних з утвердженням свободи совісті й функціонуванням релігії у сучасному суспільстві важко переоцінити.

Щоб збагнути тривалість історії та логіку процесу зародження і становлення понять і уявлень про свободу совісті необхідно проаналізувати конкретні історичні етапи її виникнення і становлення.

Мета дослідження полягає у релігійно-правовому з'ясуванні категорій свободи совісті, світогляду, віросповідання, аналізі їх еволюції та змісту.

Стан дослідженості проблеми. Досліджувана проблема розроблялася багатьма вченими як філософами, теологами так і юристами. Історичному становленню свободи совісті присвятили свої роботи С.М. Братусь, М.М. Коркунов, М.С. Суворов, М.Ю. Бабій, М.В. Лубська, Ю.А. Розенбаум, В.Д. Фучеджи, Л.В. Ярмон та ін. Однак, їх роботи не повністю розкривали значення і необхідність подальшого удосконалення існуючого законодавства. Постає необхідність у дослідженні історичного становлення і розвитку інституту права на свободу совісті та віросповідання в Україні з метою розробки удосконалення понять та уявлень про свободу совісті і гармонізація взаємовідносин держави і церкви.

Виклад основних положень. Елементи свободи совісті зароджувалися в епоху родоплемінних відносин. Обмеженість суспільних відносин родоплемінними зв'язками, процес соціальної диференціації призвів до утворення стародавніх держав для яких було характерно низький рівень матеріального виробництва наклало особливий відбиток на виникнення і зміст релігійно-міфологічних уявлень, що панували як форма

суспільної свідомості протягом багатьох тисячоліть. Основою цих уявлень були родоплемінні та містичні погляди про навколишню дійсність.

У Стародавньому Єгипті, де панували релігійно-міфологічні традиції, поряд із загально визнаними богами шанувались і місцеві боги, людина, яка покидала свій будинок, свою місцевість і своїх богів, проголошувалася нікчемною. [1].

В ті часи було розповсюджене уявлення про божественне походження царської влади. Монарх уявлявся як «Людина-Бог», і виконував місію посередника між богами та людьми [1]. Пам'ятки письменності стародавнього Єгипту свідчать про існування в ті часи протидії релігійно-міфологічним традиціям у «вигляді сумніву в існуванні потойбічного світу або в дієвості релігійних обрядів [2, с.87]. Таки погляди сприймалися єгипетськими жрицями як протидія релігії.

Базуючись на принципі обожування царської влади, у стародавній державі поступово створювались передумови для формування потреби насильницького запровадження державної релігії. Поступово формувалася ідея природного божественного права, згідно якої земний правопорядок є складовою світового космічного порядку. В цьому зв'язку невиконання окремими особами обрядів і традицій розглядалося як посягання на порушення небесної та земної гармонії [3]. Таким чином затвердився взаємозв'язок релігійної й державної влади.

У стародавніх державах офіційні релігійні доктрини, як правило, не претендували на свою винятковість і не заперечували релігійних уявлень інших народів. Причиною релігійної віротерпимості, було типове для всіх народів обожнення природи, що створювало умови для проголошення вагомості людини у світі, які знайшли своє втілення у культурі героїв. Однак культ героїв і обожування правителів, призвів до того, що значимою вважалась не сама людина, а її ставлення до влади – божественної або державної.

Перші кроки до руйнування цієї традиції зробили давньогрецькі мислителі. Їх дослідження природи, людини, суспільства призвело до виникнення ідей вільнодумства й атеїстичних поглядів. Теорії, що руйнували основи релігійно-міфологічних традицій, сприймалися негативно з боку «офіційної ідеології», а їх творці піддавалися переслідуванням. Історії відомі численні факти, що свідчать про переслідування за вільнодумство та атеїзм.

Так, народне зібрання Афін у V ст. до н.е. прийняло рішення віддавати суду тих, хто поширює нові вчення про світ і не вірить у богів. Філософські пошуки Сократа, які спрямовувалися на розумне пояснення природи людини, її моральних ідеалів, що зміцнювало авторитет філософського знання і завдяки цьому істотно підривало позиції міфологічного світогляду [4] і призвели до того, що він був звинувачений у неповазі до богів, яких шанує місто.

Це свідчить про те, що право й закон в Афінах V ст. до н.е. повністю залишалися в межах традиційного міфологічного підходу, що давало можливість державі звинувачувати у неповазі до богів із політичних та ідеологічних причин осіб, які не визнавали ці традиції.

Тому, будь-яка критика міфологічних уявлень та релігії в античному суспільстві де панувала релігійно-міфологічна ідеологія, розглядалася як діяльність спрямовану проти існуючого суспільного ладу. Представники кінчної філософії такі, як Лікофрон, Антіфонт, заклали уявлення про ідеї природного права, учення про штучне, а не божественне походження законів, моральних та правових норм.

Це був внесок у розвиток уявлень про характер влади та існуючих законів. Вони проголосили природну рівність всіх людей, незважаючи на їх соціальний стан і релігійні погляди. [5].

З появою філософії у стародавньому світі суперечливе ставлення до релігійно-міфологічних уявлень замінюється спробами їх теоретичного осмислення.

Перші філософські матеріалістичні школи Стародавньої Греції за першооснову всього існуючого сприймали не божественні сили, а матеріальні субстанції, що розглядалися на досить примітивному рівні матеріалістичних та діалектичних уявлень. Вони зробили свій внесок у розвиток філософії, обґрунтувавши вчення про єдність свободи та необхідності [6].

Представники ідеалістичної лінії у філософії на противагу матеріалістичній лінії, (яка орієнтувалася на ідеї гуманізму й вільнодумства, розвиток соціального прогресу), сприяли теоретичному обґрунтуванню консервативних поглядів на суспільство, людину та релігію. Платон у своїх творах про державу, закликав карати смертю безбожників, і теоретично обґрунтовував і необхідність державної релігії і переслідування осіб, які не визнають релігійно-міфологічних традицій. [6]. Такий підхід сприяв поширенню уявлень про релігійну винятковість і нетерпимість до прояву вільнодумства.

З I по V ст. н.е. особливо інтенсивно здійснювався процес становлення християнства. Склалися основні догмати віровчення, сформулювалася літургіка, обрядовість, церковна структура й ієрархія [6].

В цей період під тиском кочових племен, народів завойованих провінцій, громадянських війн і численних виступів рабів світовий вплив Римської імперії став помітно слабнути.

Виникла необхідність ідеологічного забезпечення, нових форм державної релігії, для нейтралізації існуючих в народі язичницьких культів. Такою релігією стало християнство, яке трактувало історичний процес як лінійну послідовність подій, залежно від божого промислу.

У ті часи відомий християнський апологет, Тертуліан (160-220 рр.), закликав остерегтися, не позбавляти будь-кого свободи релігії (libber totem religions), щоб це не стало причиною безбожності [7, с.25]. Свобода релігії за Тертуліаном, означала не що інше, як свободу для людини відкрито сповідувати свою релігію. Релігія повинна бути прийнята за переконанням, а не за насильством» [8, с.47].

Першим правовим актом, який, по суті, проголосив свободу сповідання релігії, був, підписаний імператором Костянтином едикт, відомий в історії як «Міланський едикт про віротерпимість» у 313 р. Він вперше на законодавчому рівні закріпив право кожного громадянина імперії сповідати обрану релігію.

З утвердженням політичного й правового статусу християнської церкви відбувався процес поширення її впливу на управлінську структуру імперії. В період із кінця II і до V ст. християнська церква поступово переходить із позицій співіснування зі світською владою на становище верховної влади в країні [9].

У 325 р. Християнство було проголошено державною релігією Римської імперії. Подальший розвиток цього процесу призвів до того, що догмати церкви стали водночас і політичними аксіомами, а біблійні тексти отримали силу закону в суді. Злиття державної влади з церковною призвело до того, що становище християнства як державної ідеології стало закріплюватися.

В Європі утвердження християнства як домінуючої релігії супроводжувалось придушенням будь-яких намагань інакомислення, що вважались ересю. Виникнення ересей у християнстві пов'язане з відсутністю єдиної думки відносно книги Біблії, які з них слід вважати божественними, а які ні. Це було одним із головних розбратів між католицькою та православними церквами. В епоху середньовіччя забороняються вільне трактування біблійних текстів: лише через церкву та її служителів біблійна істина може досягти свідомості віруючої людини.

Однак, християнство займало жорстку позицію щодо будь-яких ідей та уявлень, які підривали його соціально-політичний статус, використовувалися засоби психологічного тиску та державного переслідування, навіть фізичне знищення інаковірців.

Для цього використовувалися хрестові походи та інквізиція. Загальна кількість людських жертв інквізиції в ті роки склала 9–12 млн. [10].

Не дивлячись на це, отримали поширення уявлення про те, що світська влада повинна бути незалежною від церкви і сприяти зміцненню національної незалежності, затвердженню свободи релігійної совісті.

Висловлювалися думки про те, що духовенство й церква повинні бути підпорядковані світському суду, а їх суд над еретиками не повинен виходити за межі моральної оцінки, і про те, що не церква володіє релігійним природним правом на виключність у справах віри, а людина володіє природним правом на свободу релігійної совісті. Реакція церкви на це стала негативною – автора відлучили від церкви і заочно засудили до страти. [11].

Отже, загальнолюдські цінності ставали мірилом соціального життя. Це стимулювало теорію та практику антиклерикалізму. Починалася епоха Відродження і Реформації. Ранній протестантизм, як буржуазний різновид християнства, став символом буржуазно-демократичних революцій, які проголошували принципи свободи совісті як свободу релігії і віросповідання. В цей період причина домінуючого значення гасла свободи віросповідання пояснюється необхідністю усунення з політичної арени католицької церкви та її панівної ідеології. В цей період буржуазно-демократичні гасла тісно переплітаються з вимогами свободи віросповідання. Це були перші, ще несміливі політичні та юридичні вимоги молодій буржуазії.

Процес історичного становлення уявлень про свободу совісті в період Реформації містив в собі очищення від релігійного й містичного оздоблення. Тогочасне релігійне тлумачення свободи совісті, пояснювалося пануванням релігійного світогляду, який визначав зведення поняття свободи совісті до свободи релігійної совісті.

На думку В.Савельєва в епоху Відродження та Реформації існувало два відмінні підходи щодо вирішення проблем свободи совісті. Перший з них характеризується прогресивною соціально-політичною спрямованістю й орієнтований на принцип гуманізму й намагання звільнитися від впливу церкви та релігії. Другий – обмежений щодо вирішення антиклерикальних проблем та проблем секуляризації – виражав прагнення буржуазії до підкорення собі церкви [8].

Ранні буржуазні революції, що відбувались у Європі, стали закономірним продовженням ідеї Реформації.

В період буржуазної революції закони держави проголошувались «природними», вічними та незмінними, що виникають із природи речей, суспільства та моралі. Сутність та походження християнського світогляду пояснювались наявністю в природі надприродної Божої сили, а у природі людини – потреби вірити в цю силу. Розуміння свободи совісті розширювалось й поглиблювалось разом із прогресивними перетвореннями в суспільстві.

Французькі просвітителі висловлювали думку про можливість ширшого тлумачення свободи совісті, включаючи право не лише на свободу віросповідання, а й можливість бути атеїстом, а також відокремлення церкви від держави, а школи від церкви. [12, с.550].

Прийнявши у 1771 р. «Декларацію прав людини й громадянина», Франція офіційно проголосила свободу совісті. Також був прийнятий закон «Про цивільний устрій духовенства», який зберігав за католицизмом статус державної релігії.

В Російській імперії традиційна залежність православної церкви від світської влади визначала інший характер ставлення щодо релігійної ідеології.

Відомий російський просвітителю В.М. Татищев, як прихильник теорії природного права, виступав проти здійснення з боку православної церкви контролю над освітою та розвитком науки [13]. Російські революціонери-демократи внесли в процес утвердження уявлень про свободу совісті нове звучання – завдяки чому продовжувалися кращі традиції епохи, вони розглядали право на свободу совісті, як право на свободу релігійної совісті.

З 1721 року православна церква в Росії стала, по суті, державним міністерством, своєрідним відомством православного віросповідання. Російське православ'я проголошувалося панівною релігійно-церковною структурою. Рух за встановлення цивілізованих норм щодо свободи совісті в Росії фактично бере свій початок з 1905 р., від часів буржуазно-демократичної революції.

В Україні – Русі православ'я мусило ствердити себе у боротьбі з традиційною релігією стародавніх слов'ян на новій для нього території, шляхом асиміляції місцевих культів і це призвело до створення специфічного релігійного напрямку – українського православ'я. Яке стало міцним, постійно діючим чинником розвитку української свідомості та культури. [14].

У XVI столітті справжніми форпостами захисту українського православ'я були братські школи, а пізніше Києво-Могилянська Академія.

В Україні потреба захисту власної релігійної самобутності, яка ототожнювалася з культурно-національною самобутністю, ставала причиною масових народних повстань, національно-визвольних рухів.

На формування українських традицій правового регламентування релігійних свобод і відносин держави та церкви чинили вплив правові системи інших держав: Польщі, Росії та Австро-Угорщини.

Після Жовтневої революції у Росії, до складу якої входила Україна, склалася соціально-політична ситуація, яка не дозволила здійснити у повному обсязі демократизацію держави. Наступні роки характеризуються культом особи, волюнтаризмом і командно-адміністративною системою управління, все це відбилося на практиці здійснення свободи совісті.

Поняття свободи совісті було зведене до вибору між релігією та атеїзмом. В період радянської влади в Україні, склалися спрощені уявлення про свободу совісті. Вони базувалися на постулаті, що атеїзм кращий за релігію, і тому всі повинні бути атеїстами.

Практично свобода совісті ототожнювалась зі свободою світогляду. Ці два поняття не тотожні, друге – значно ширше першого, а їх ототожнення не враховує специфіки релігійних відносин і релігійного життя. Будь-яка свобода обов'язково містить у собі свободу вибору, у цьому випадку – релігійного вибору. [8, с.93]. У філософії існує множинність думок і концепцій. Свобода їх вибору є свободою світогляду, а не свободою совісті.

У світі існує багато релігійних систем, що породжує релігійний плюралізм. Нові релігійні утворення конкурують із традиційними релігіями. Людині надається можливість найширшого релігійного вибору або відмови від будь-якої релігії. Це і є змістом поняття «свобода совісті».

У XX ст. поняття свободи совісті звужувалося до свободи віросповідання, до свободи на право вибору лише релігії. Таке звуження, на думку багатьох авторів, позбавляє права на атеїзм [15]. Свобода віросповідання – це, право вибору релігії, але воно не передбачає обов'язковості обрання якоїсь релігії. Воно передбачає право на відмову від релігії.

Історичний і сучасний досвід свідчить, що релігія впливає на розвиток духовної культури, забезпечує традиційність у її історичному бутті, але в розвитку культури особливе значення має духовна свобода. Сама духовна свобода є загальнолюдською моральною цінністю, вона потрібна людям із різними світоглядними установками, яких об'єднує гуманістичне світосприйняття.

Релігія як найактивніший споживач духовних культурних цінностей висуває певні вимоги до них, впливає на їх якість, і сприяє їх розвитку.

Для цього релігія повинна мати певну духовну свободу, свободу вторгнення у різні сфери людського буття.

Згідно з християнським ученням, релігійна свобода і віра є моральним відродженням людини. Віра і релігійна свобода в суб'єктивному сенсі, є внутрішнє, живе переконання людини в істині відвертого вчення. Але існує і зовнішній вираз дотримання віри, що виявляється у ставленні до інших людей, любові до них і це є основою християнського життя.

Віра повинна бути найчистішим та безпосереднім проявом релігійної свободи, що виходить із глибини душі та схвалюється совістю.

Кожна людина, згідно з християнським ученням, має право на релігійну свободу і ніхто не має права обмежувати релігійну свободу іншої людини. Законодавство держави повинно захищати свободу особистості, а відповідно і релігійну свободу та усувати будь-які порушення цієї свободи.

Релігійна свобода та основні права людини пройшли нелегкий шлях до визнання у християнстві. У богослов'ї концепції релігійної свободи надається центральне місце. Статус віруючого, який спасається через благодатний Божий дар в Ісусі Христі, описується поняттям свободи.

Католицька церква виступала проти свободи совісті. Ідеальною ситуацією яку вона відстоювала було заперечення релігійної свободи та єдність усіх у єдиній правдивій католицькій вірі. Однак, принцип релігійної свободи в тих місцях, де католики складали меншість, визнавався. Прийняття концепції релігійної свободи було викликано історичними обставинами, а досить пізні визнання її церквами значною мірою пояснювалося їх власними інтересами та ситуаційними міркуваннями.

Другий Ватиканський Собор у 1965р. ухвалив та оприлюднив два документи, які поліпшили католицьке розуміння гідності й прав людини. Один з них Декларація про релігійну свободу, головною метою якої було вивести католицьке вчення на один рівень із сучасною західною думкою щодо права на релігійну свободу й подолати історичне відставання від західних теорій.[16, с.68].

Декларація стверджувала, що будь-яка цивільна влада зобов'язана справедливими законами та іншими відповідними засобами перебрати на себе охорону релігійної свободи всіх громадян, а також забезпечити сприятливі умови для розвитку релігійного життя.

З урахуванням католицького ставлення до демократії, визнання права на релігійну свободу, було прогресивним.

Розглядаючи еволюцію уявлень про свободу совісті, не зайво звернути увагу на сучасний діючий міжнародний документ стосовно проблеми релігійної свободи. У Відні у 1986 році відбулась зустріч представників держав, які свого часу підписали Гельсінський Заключний акт, що встановлював принципи безпеки та співробітництва держав у Європі. Наслідком цієї зустрічі став підсумковий документ представників держав-учасниць Народи.

Головним принципом було проголошено забезпечення свободи особи сповідувати релігію чи віру. Виходячи зі змісту документу, держави-учасниці наради беруть на себе зобов'язання вживати ефективні заходи щодо попередження й ліквідації дискримінації осіб чи об'єднань на ґрунті релігії чи переконань стосовно визнання, здійснення і користування правами людини та головними свободами в усіх галузях громадянського, політичного, економічного та культурного життя і стосовно забезпечення дійсної рівності між віруючими та невіруючими [17].

Положення цього документа є основами сучасного міжнародного релігійного права, присвяченого нормуванню та врегулюванню свободи віросповідання.

Висновки. Еволюція уявлень про свободу совісті й віросповідання дозволяє вести мову про наявність у стародавніх державах настанов щодо обов'язкового дотримання релігійних традицій та обрядів, з одного боку, а також існування заперечення їх значення. Це свідчить про те, що вже на ранніх етапах суспільного розвитку формувались різні підходи щодо релігії, які пізніше були зафіксовані в поняттях свободи совісті та віросповідання.

З утворенням релігійних інституцій і держав виникла свобода віросповідання, релігійної терпимості або релігійної нетерпимості. У стародавньому світі віротерпимість була визнанням права на існування релігій,

Проблема віротерпимості виникла із розвитком християнства, яке у своєму зародженні, цілком природно, апелювало до віротерпимості. Реформація та буржуазні революції у Європі сприяли поширенню у суспільстві розуміння свободи совісті як свободи вибору релігії, так і свободи атеїзму. Практичне втілення буржуазною революцією свободи совісті звелось до забезпечення прав і свобод релігії. Католицизм уславився агресивністю щодо інших релігій, у тому числі й до традиційних релігій.

Проблема свободи віросповідання виникла в Нові часи у зв'язку з гуманізацією суспільства і сьогодні знаходить своє позитивне розв'язання.

Принципи толерантності, що знаходяться у гуманістичних ідеалах, із незаперечною чіткістю підходять до контексту демократизації суспільства, який нещодавно почався в Україні. Упровадження їх у практику суспільного та державного життя допомагає розв'язати проблеми співробітництва у суспільстві, яке в майже рівних частинах складається з віруючих та невіруючих. Для теперішнього суспільства характерним є бажання співпрацювати у напрямку розбудови української держави, шляхом демократизації і забезпечення прав і свобод людини.

Література

1. Коростовцев М.А. *Религия Древнего Египта*/ М.А.Коростовцев. – М., 1976. – 169 с.
2. Тажуризина З.А. *Идеи свободомыслия в истории культуры*/ З.А. Тажуризина. – М., 1986. – 129 с.
3. *История политических и правовых учений (Древний мир)*. – М., 1985. – 395 с.
4. *История свободомыслия и атеизма* / Под ред. Н.П.Соколова. – М.: Наука, 1966. – 287 с.
5. Нахов И.М. *Философия киников*/И.М. Нахов. – М., 1982. – 211 с.
6. Асмус В.Ф. *Античная философия*/ В.Ф.Асмус. – М.: Высшая шк., 1976. – 543 с.
7. Капустин Н.С. *Особенности эволюции религии (на материалах древних верований и христианства)*/ Н.С. Капустин. – М.: Мысль, 1991. – 182 с.
8. Савельев В.Н. *Свобода совести. История и теория*/ В.Н.Савельев. – М.: Высшая шк., 1991. – 143 с.
9. Reachy A. *Christian Ethics and Freedom of Conscience*. – London, 1989. – 392 p.

10. Клочков В.В. *Религия, государство и право* / В.В.Клочков. – М.: Мысль, 1978. – 287 с.
11. *История философии: Запад-Россия-Восток. Кн.1. Философия древности и средневековья.* – М.: "Греко-латинский кабинет" Ю.А.Шичалина, 1995. – 477 с.
12. Спиноза Б. *Избранные произведения: В 2-х т.* / Б.Спиноза– М.: Политиздат, 1977. – Т.2. – 698 с.
13. Татищев В.Н. *Разговор о пользе наук и училищ*/ В.Н. Татищев. – М., 1887. – 109с.
14. Біднов В. *Школа і освіта в Україні // Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича.* – К., 1993. – С.40 – 91.
15. Кириченко М.Г. *Свобода совести в СССР.* – М.: Юрид. литература, 1985. – 200 с.
16. Бражник И.И. *О классовой сущности положения «религия – частное дело гражданина» // Вопросы атеизма / И.И. Бражник.- Вып.16.-С.18-21.*
17. *Итоговый документ венской встречи 1986 года представителей государств-участников Совецания по безопасности и сотрудничеству в Европе, состоявшейся на основе положений Заключительного акта, относящихся к дальнейшим шагам после Совецания.* – М.: Политиздат, 1989. – 96 с.

УДК 343.137.9

Ю.І. Азаров

*к. ю. н, доцент
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

М.П. Климчук

*к. ю. н, доцент
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

ЗДІЙСНЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОД ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

Стаття присвячена дослідженню процесуального порядку та практики застосування інституту провадження на підставі угод про визнання винуватості. Зокрема, здійснено аналіз основних недоліків у діяльності суб'єктів, які приймають участь у таких погоджувальних процедурах, пропонуються шляхи їх вирішення.

Ключові слова: *угода про визнання винуватості, досудове розслідування, судове провадження, прокурор, підозрюваний, обвинувачений.*

Статья посвящена исследованию процессуального порядка и практики применения института производства на основании соглашений о признании виновности. В частности, осуществлен анализ основных недостатков в деятельности субъектов, принимающих участие в таких согласительных процедурах, предлагаются пути их решения.

Ключевые слова: *соглашение о признании виновности, досудебное расследование, судопроизводство, прокурор, подозреваемый, обвиняемый.*

The article investigates the procedural order and the practice of the institution of proceedings on the basis of agreements on recognition of guilt. In particular, the analysis of the main deficiencies in the activity of participating in such conciliation, there are solutions.

Keywords: *agreement on the recognition of guilt, pre-trial investigation proceedings, the prosecutor, the suspect, the accused.*

Постановка проблеми. З метою приведення кримінального процесуального законодавства України у відповідність до визнаних міжнародних стандартів, одним з об'єктів такої модифікації стала процедура кримінального провадження, яка, зокрема, передбачає віднайдення компромісу між його учасниками. Закріплення у КПК нового особливого порядку кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості полягає у створенні нової ідеології кримінальної політики держави: протидія злочинності через компроміс, договір, у тому числі стимулювання осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, співпрацювати з владою.

Аналіз останніх досліджень. Проблематиці провадження на підставі угод в Україні присвячені праці таких вчених, як М.Й. Вільгушинський, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, М.О. Карпенко, В.Т. Нор,